

PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA LOMLOE

Centro educativo

Código	Centro	Concello	Ano académico
36020246	IES Illa de Ons	Bueu	2023/2024

Área/materia/ámbito

Ensinanza	Nome da área/materia/ámbito	Curso	Sesións semanais	Sesións anuais
Educación secundaria obligatoria	Xeografía e historia	1º ESO	3	105

Réxime

Réxime xeral-ordinario

Contido	Páxina
1. Introducción	3
2. Obxectivos e súa contribución ao desenvolvemento das competencias	3
3.1. Relación de unidades didácticas	5
3.2. Distribución currículo nas unidades didácticas	5
4.1. Concrecións metodolóxicas	13
4.2. Materiais e recursos didácticos	15
5.1. Procedemento para a avaliación inicial	16
5.2. Criterios de cualificación e recuperación	17
5.3. Procedemento de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes	19
6. Medidas de atención á diversidade	19
7.1. Concreción dos elementos transversais	20
7.2. Actividades complementarias	20
8.1. Procedemento para avaliar o proceso do ensino e a practica docente cos seus indicadores de logro	21
8.2. Procedemento de seguimento, avaliación e propostas de mellora	23
9. Outros apartados	23

1. Introducción

O primeiro curso da ESO, iníciase coa introdución do alumnado nas metodoloxías da Xeografía e a Historia. Analízanse o clima, o cambio climático e a biodiversidade desde unha perspectiva integradora e holística, ligando a súa visión académica co enfoque ecolóxico e ambiental que desembocou na persecución dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible e ao desenvolvemento da conciencia ambiental.

O período histórico analizado neste curso abarca desde a orixe do ser humano ao fin da Antigüidade Tardía. O estudo de tan amplo e complexo espazo de tempo supón un inmenso reto docente, non só pola cantidade de contidos e destrezas referidos senón tamén pola conexión dos temas abordados coa realidade actual do alumnado.

Por tanto contidos, habilidades e actividades a desenvolver, deberemos conectalos, mediante as estratexias docentes de ensino, co presente do alumnado en especial no que concirne ao compromiso cívico, a igualdade e a perspectiva de xénero. Á vez, achegarémonos a defensa e a conservación do patrimonio histórico e cultural, tan rico nesta longa etapa tanto en España, como en Galicia en particular. Por iso será fundamental abordar os contidos relacionados coa arte e o Patrimonio.

2. Obxectivos e súa contribución ao desenvolvemento das competencias

Obxectivos	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1 - Buscar, seleccionar, tratar e organizar información sobre temas relevantes do presente e do pasado, usando criticamente fontes históricas e xeográficas, para adquirir coñecementos, elaborar e expresar contidos en varios formatos.	2-3		4	1-2		1		
OBX2 - Indagar, argumentar e elaborar produtos propios sobre problemas xeográficos, históricos e sociais que resulten relevantes na actualidade, desde o local ao global, para desenvolver un pensamento crítico, respectuoso coas diferenzas, que contribúa á construción da propia identidade e a enriquecer o acervo común.	1-2			2		1-3	3	3
OBX3 - Coñecer os principais desafíos aos que se enfrontaron distintas sociedades ao longo do tempo, identificando as causas e consecuencias dos cambios producidos e os problemas aos que se enfrontan na actualidade, mediante o desenvolvemento de proxectos de investigación e o uso de fontes fiables, para realizar propostas que contribúan ao desenvolvemento sustentable.			3-4-5		3	3-4	1	1
OBX4 - Identificar e analizar os elementos da paisaxe e a súa articulación en sistemas complexos naturais, rurais e urbanos, así como a súa evolución no tempo, interpretando as causas das transformacións e valorando o grao de equilibrio existente nos distintos ecosistemas, para promover a súa conservación, mellora e uso sustentable.					2	1-2-3-4	1	

Obxectivos	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX5 - Analizar de forma crítica formulacións históricas e xeográficas explicando a construción dos sistemas democráticos e os principios constitucionais que rexen a vida en comunidade, así como asumindo os deberes e dereitos propios do noso marco de convivencia, para promover a participación cidadá e a cohesión social.	5					1-2		1
OBX6 - Comprender os procesos xeográficos, históricos e culturais que conformaron a realidade multicultural na que vivimos, coñecendo e difundindo a historia e a cultura das minorías étnicas presentes no noso país, e valorando a achega dos movementos en defensa da igualdade e a inclusión, para reducir estereotipos, evitar calquera tipo de discriminación e violencia, e recoñecer a riqueza da diversidade.	5				3	1-2-3		1
OBX7 - Identificar os fundamentos que sosteñen as diversas identidades propias e as alleas, a través do coñecemento e posta en valor do patrimonio material e inmaterial que compartimos para conservar e respectar os sentimentos de pertenza, así como para favorecer procesos que contribúan á cohesión e solidariedade territorial no tocante aos valores do europeísmo e da Declaración Universal dos Dereitos Humanos.		3			1	1-2-3		1
OBX8 - Tomar conciencia do papel dos ciclos demográficos, o ciclo vital, as formas de vida e as relacións interxeracionais e de dependencia na sociedade actual e a súa evolución ao longo do tempo, analizándoas de forma crítica, para promover alternativas saudables, sustentables, enriquecedoras e respectuosas coa dignidade humana e o compromiso coa sociedade e a contorna.			5	4	2-5	1-2-3		
OBX9 - Coñecer e valorar a importancia da seguridade integral cidadá na cultura de convivencia nacional e internacional, recoñecendo a contribución do Estado, as súas institucións e outras entidades sociais á cidadanía global, á paz, á cooperación internacional e ao desenvolvemento sustentable, para promover a consecución dun mundo máis seguro, solidario, sustentable e xusto.	2					1-2-3-4	1	1

Descrición:

3.1. Relación de unidades didácticas

UD	Título	Descrición	% Peso materia	Nº sesións	1º trim.	2º trim.	3º trim.
1	As sociedades da Prehistoria	Introduce ao alumnado nas etapas da historia da humanidade e en conceptos nucleares para o estudo da Historia como a noción de causalidade, cronoloxía, etc. Trata de estudar a orixe e evolución da especie humana, así como os cambios e permanencias nos modos de vida durante o Paleolítico, Neolítico e Idade dos Metais.	25	34	X		
2	Primeiras Civilizacións e Mundo clásico	Aborda os cambios económicos, políticos, sociais e culturais nas Primeiras civilizacións xurdidas en Mesopotamia e Exipto, así como as transformacións que definen o mundo clásico: a Grecia antiga como berce da civilización europea e o imperio romano.	35	36		X	
3	Introdución ao estudo xeográfico da Terra e do clima	Introduce ao alumnado no estudo da Terra e a súa representación: a orixe e evolución do noso planeta, os movementos da Terra, a súa forma e capas, así como as coordenadas xeográficas. Supón, tamén, unha iniciación á lectura de mapas, escalas e proxeccións. Ademais, aborda o estudo do medio físico e os climas, integrando unha análise ecosocial do clima como sistema. Neste último punto, intégranse coñecementos relacionados cos Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable, que teñen a súa continuidade no resto dos cursos da etapa.	40	35			X

3.2. Distribución currículo nas unidades didácticas

UD	Título da UD	Duración
1	As sociedades da Prehistoria	34

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Elaborar, expresar e presentar contidos propios en forma de esquemas, táboas informativas e outros tipos de formato mediante o desenvolvemento de estratexias de procura, selección e tratamento de información relativas a procesos e acontecementos relevantes do presente e do pasado.	É capaz de interpretar unha liña temporal sobre as etapas da Prehistoria e da Historia, identificando a cronoloxía, feitos e procesos de cada período. É quen de identificar a partir de fontes audiovisuais contidos esenciais sobre a orixe da vida na Terra.	TI	100

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.5 - Identificar os principais problemas, retos e desafíos aos que se enfrontou a humanidade ao longo da historia, os cambios producidos, as súas causas e consecuencias, así como os que, na actualidade, debemos formular e resolver arredor dos Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable.	Identifica a orixe do bipedismo, as súas causas e consecuencias no desenrolo da especie humana. Identifica as causas e consecuencias da revolución neolítica.		
CA2.2 - Contrastar e argumentar sobre temas e acontecementos da Prehistoria e a Idade Antiga, localizando e analizando de forma crítica fontes primarias e secundarias como probas históricas.	Elabora un texto a partir da análise dunha o varias fontes diversas, demostrando saber e comprender que é a Prehistoria e cales son os trazos que identifican o Paleolítico, o Neolítico e a Idade dos Metais.		
CA2.3 - Argumentar de forma crítica sobre problemas de actualidade a través de coñecementos históricos, contrastando e valorando fontes diversas.	É capaz de relacionar os contidos estudados sobre a Prehistoria con cuestións de actualidade ou problemas do presente, emitindo deducións, argumentos ou aportando evidencias a partir dalgunha fonte.		
CA2.5 - Representar adecuadamente información histórica a través de diversas formas de representación gráfica, cartográfica e visual.	Elabora esquemas de contidos sobre o Paleolítico, o Neolítico e a Idade dos Metais e demostra que comprende estas etapas da Prehistoria respondendo a preguntas curtas ou de tipo test sobre os contidos clave representados nos anteditos esquemas.		
CA2.6 - Identificar, interpretar e analizar os mecanismos que regularon a convivencia e a vida en común ao longo da historia, desde a orixe da sociedade ás distintas civilizacións que se foron sucedendo, sinalando os principais modelos de organización social, política, económica e relixiosa que se foron xestando.	Distingue as diferencias entre a Prehistoria e a Idade Antiga. Identifica os principais trazos dos modelos de organización social, política, económica e relixiosa que se foron xestando dende a Prehistoria.		
CA3.5 - Valorar a diversidade social e cultural, argumentando e intervindo en favor da inclusión, así como rexeitando e actuando en contra de calquera actitude ou comportamento discriminatorio baseado en estereotipos.	É quen de emitir argumentos, conclusións ou de extraer evidencias a partir dalgunha fonte rexeitando estereotipos sexistas relacionados coa construción científica dos coñecementos sobre a Prehistoria.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicacións informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación. Lectura crítica de información. - Sociedade do coñecemento. Introducción aos obxectivos e estratexias das Ciencias Sociais e ao uso dos seus procedementos, termos e conceptos. Uso de plataformas dixitais. - Métodos básicos de investigación para a construción do coñecemento da Xeografía e a Historia. Metodoloxías do pensamento xeográfico e do pensamento histórico. - As fontes históricas e arqueolóxicas como base para a construción do coñecemento histórico. Obxectos e artefactos como fonte para a historia e o legado material. O significado dos arquivos, bibliotecas e museos e do legado histórico e cultural como patrimonio colectivo.

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Análise interdisciplinar da orixe do ser humano e do nacemento da sociedade. Grandes migracións humanas e o nacemento das primeiras culturas. - Complexidade social e nacemento da autoridade. Desigualdade social e disputa polo poder na Prehistoria e a Antigüidade. O caso galego desde a sociedade castrexa ao reino suevo. - As persoas invisibilizadas da historia: mulleres, escravos e estranxeiros. Marxinación, segregación, control e submisión na historia da humanidade. Personaxes femininos na historia. A resistencia á opresión. - A transformación humana do territorio e a distribución desigual dos recursos e do traballo. Evolución dos sistemas económicos, dos ciclos demográficos, dos modos de vida e dos modelos de organización social. A loita pola supervivencia e o status social na Prehistoria e na Antigüidade. - Significado e función das expresións artísticas e culturais nas distintas civilizacións. Diversidade e riqueza cultural. Respeto e conservación do patrimonio material e inmaterial. - Alteridade: respecto e aceptación «do outro». Comportamentos non discriminatorios e contrarios a calquera actitude diferenciadora e segregadora. - Igualdade de xénero. Manifestacións e condutas non sexistas. - Conservación e defensa do patrimonio histórico, artístico e cultural.

UD	Título da UD	Duración
2	Primeiras Civilizacións e Mundo clásico	36

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Elaborar, expresar e presentar contidos propios en forma de esquemas, táboas informativas e outros tipos de formato mediante o desenvolvemento de estratexias de procura, selección e tratamento de información relativas a procesos e acontecementos relevantes do presente e do pasado.	É quen de explicar as características básicas de obras clave de identificar a partir de fontes audiovisuais contidos esenciais sobre a orixe da vida na Terra.	TI	100
CA1.4 - Adquirir e construír coñecemento relevante do mundo actual e da historia, a través de procesos indutivos, da investigación e do traballo por proxectos, retos ou problemas, mediante a elaboración de produtos que reflictan a comprensión dos fenómenos e problemas abordados.	Atopa na súa contorna pegadas da civilización romana e identifica os trazos básicos.		
CA1.5 - Identificar os principais problemas, retos e desafíos aos que se enfrontou a humanidade ao longo da historia, os cambios producidos, as súas causas e consecuencias, así como os que, na actualidade, debemos formular e resolver arredor dos Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable.	Identifica as causas da caída do Imperio Romano.		
CA2.2 - Contrastar e argumentar sobre temas e acontecementos da Prehistoria e a Idade Antiga, localizando e analizando de forma crítica fontes primarias e secundarias como probas históricas.	Elabora un texto a partir da análise dunha o varias fontes diversas, demostrando saber e comprender cales son os trazos que identifican ás Primeiras Civilizacións, ás sociedades da Grecia antiga e ás do Imperio romano.		

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA2.3 - Argumentar de forma crítica sobre problemas de actualidade a través de coñecementos históricos, contrastando e valorando fontes diversas.	Responde correctamente a preguntas curtas sobre textos históricos. É capaz de relacionar os contidos estudados sobre a civilización romana con cuestións de actualidade ou problemas do presente, emitindo deducións, argumentos ou aportando evidencias a partir dalgunha fonte.		
CA2.4 - Identificar e interpretar a conexión de España e Galicia cos grandes procesos históricos da época antiga, valorando o que supuxeron para a súa evolución e sinalando as achegas dos seus habitantes ao longo da historia.	Atopa na súa contorna pegadas da civilización romana e identifica os trazos básicos.		
CA2.5 - Representar adecuadamente información histórica a través de diversas formas de representación gráfica, cartográfica e visual.	Elabora esquemas de contidos sobre as Primeiras Civilizacións, a Grecia Antiga e o Imperio Romano e demostra que comprende estas etapas da Historia respondendo a preguntas curtas ou de tipo test sobre os contidos clave representados nos anteditos esquemas.		
CA2.6 - Identificar, interpretar e analizar os mecanismos que regularon a convivencia e a vida en común ao longo da historia, desde a orixe da sociedade ás distintas civilizacións que se foron sucedendo, sinalando os principais modelos de organización social, política, económica e relixiosa que se foron xestando.	Identifica e define os principais modelos de organización social, política, económica e relixiosa que se foron xestando dende as Primeiras Civilización ata a caída do Imperio romano.		
CA2.7 - Situar o nacemento e desenvolvemento de distintas civilizacións e situalas no espazo e no tempo, integrando os elementos históricos, culturais, institucionais e relixiosos que as conformaron, explicando a realidade multicultural xerada ao longo do tempo e identificando as súas achegas máis relevantes á cultura universal.	Distingue os principais trazos das Primeiras civilizacións, explicando a forma de vida das civilizacións mesopotámicas e da exipcia. Describe as características básicas da Hélade e describe e identifica os trazos básicos da civilización romana.		
CA2.8 - Relacionar as culturas e civilizacións que se desenvolveron ao longo da historia antiga, coas diversas identidades colectivas que se foron construindo ata a actualidade, reflexionando sobre os múltiples significados que adoptan e as achegas de cada unha delas á cultura humana universal.	Identifica na cultura europea actual algún trazo da civilización grega. Entende a influencia de Roma na conformación da identidade europea. Analiza a relación entre arte e civilización. Entende a importancia de Grecia para o desenrolo da democracia como sistema político.		
CA3.5 - Valorar a diversidade social e cultural, argumentando e intervindo en favor da inclusión, así como rexeitando e actuando en contra de calquera actitude ou comportamento discriminatorio baseado en estereotipos.	Analiza e interpreta de forma crítica o papel da muller na sociedade grega. Coñece e interpreta criticamente a situación das mulleres e dos escravos en Roma.		

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA3.7 - Valorar, protexer e conservar o patrimonio artístico, histórico e cultural como fundamento da identidade colectiva local, autonómica, nacional, europea e universal, considerándoo un ben para o gozo recreativo e cultural e un recurso para o desenvolvemento dos pobos.	Valora o legado material das civilizacións mesopotámicas e da exipcia; así como o da Grecia antiga e o da Roma imperial. Recoñece o valor patrimonial da arte conservada e a importancia da súa conservación.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicacións informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación. Lectura crítica de información. - Sociedade do coñecemento. Introducción aos obxectivos e estratexias das Ciencias Sociais e ao uso dos seus procedementos, termos e conceptos. Uso de plataformas dixitais. - Métodos básicos de investigación para a construción do coñecemento da Xeografía e a Historia. Metodoloxías do pensamento xeográfico e do pensamento histórico. - As fontes históricas e arqueolóxicas como base para a construción do coñecemento histórico. Obxectos e artefactos como fonte para a historia e o legado material. O significado dos arquivos, bibliotecas e museos e do legado histórico e cultural como patrimonio colectivo. - Análise interdisciplinar da orixe do ser humano e do nacemento da sociedade. Grandes migracións humanas e o nacemento das primeiras culturas. - Condicionantes xeográficos e interpretacións históricas do xurdimento das civilizacións. As grandes rutas comerciais e as estratexias polo control dos recursos: talasocracias e imperios, conquista e colonización. - Violencia e conflitos armados. O crecemento dos exércitos e a evolución do armamento desde os hoplitas. Os civís durante as guerras. - Complexidade social e nacemento da autoridade. Desigualdade social e disputa polo poder na Prehistoria e a Antigüidade. O caso galego desde a sociedade castrexa ao reino suevo. - As persoas invisibilizadas da historia: mulleres, escravos e estranxeiros. Marxinación, segregación, control e submisión na historia da humanidade. Personaxes femininos na historia. A resistencia á opresión. - A organización política do ser humano e as formulacións estatais no mundo antigo: democracias, repúblicas, imperios e reinos. Evolución da teoría do poder. - As raíces clásicas da cultura occidental. A construción das identidades culturais, da idea de Europa, e do eurocentrismo, a través do pensamento e da arte. A influencia das civilizacións xudía e islámica na cultura europea. - O papel da relixión na organización social, a lexitimización do poder e a formación de identidades: politeísmo, monoteísmo e o xurdimento das grandes relixións. - A transformación humana do territorio e a distribución desigual dos recursos e do traballo. Evolución dos sistemas económicos, dos ciclos demográficos, dos modos de vida e dos modelos de organización social. A loita pola supervivencia e o status social na Prehistoria e na Antigüidade. - Interpretación do territorio e da paisaxe. A cidade e o mundo rural ao longo da historia: polis, urbes, cidades, vilas e aldeas. A pegada humana e a protección do patrimonio ambiental, histórico, artístico e cultural. - España e Galicia no tempo e a súa conexión cos grandes procesos da historia da humanidade. O legado histórico e o acervo cultural na formación das identidades colectivas. - Significado e función das expresións artísticas e culturais nas distintas civilizacións. Diversidade e riqueza cultural. Respecto e conservación do patrimonio material e inmaterial. - Alteridade: respecto e aceptación «do outro». Comportamentos non discriminatorios e contrarios a calquera actitude diferenciadora e segregadora. - Igualdade de xénero. Manifestacións e condutas non sexistas.

Contidos
- Conservación e defensa do patrimonio histórico, artístico e cultural.

UD	Título da UD	Duración
3	Introdución ao estudo xeográfico da Terra e do clima	35

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.2 - Identificar, valorar e mostrar interese polos principais problemas que lle afectan á sociedade, adoptando unha posición crítica e proactiva cara a eles.	Entende algún dos riscos do cambio climático e identifica varios efectos do impacto da actividade humana sobre a súa contorna. Identifica os principais problemas ambientais e as figuras de protección dos medios naturais galegos e de España.	TI	100
CA1.3 - Incorporar e utilizar adecuadamente termos, conceptos e acontecementos relacionados coa xeografía, a historia e outras disciplinas das ciencias sociais, a través de intervencións orais, textos escritos e outros produtos, mostrando formulacións orixinais e propostas creativas.	É capaz de expor a información básica contida nun mapa, empregando a terminoloxía xeográfica adecuada na interpretación de fontes cartográficas. Demostra que sabe describir e interpretar os movementos da Terra e os climogramas, empregando a terminoloxía xeográfica adecuada.		
CA1.4 - Adquirir e construír coñecemento relevante do mundo actual e da historia, a través de procesos indutivos, da investigación e do traballo por proxectos, retos ou problemas, mediante a elaboración de produtos que reflictan a comprensión dos fenómenos e problemas abordados.	Elabora un comentario sobre algúns efectos do cambio climático a partir da análise de fontes diversas. Demostra que comprende algúns dos efectos do cambio climático respondendo a preguntas curtas e/ou de tipo test.		
CA1.5 - Identificar os principais problemas, retos e desafíos aos que se enfrontou a humanidade ao longo da historia, os cambios producidos, as súas causas e consecuencias, así como os que, na actualidade, debemos formular e resolver arredor dos Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable.	Identifica os cambios producidos no efecto invernadoiro, e algunhas causas e consecuencias dos mesmos. É quen de valorar medidas concretas para paliar os efectos do impacto humano sobre o medio natural ligadas aos Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable.		
CA1.6 - Representar adecuadamente información xeográfica a través de diversas formas de representación gráfica, cartográfica e visual.	Sabe situar os principais paralelos e meridianos. Sabe situar nun mapa as coordenadas xeográficas.		

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.7 - Interpretar a contorna desde unha perspectiva sistémica e integradora, a través do concepto de paisaxe, identificando os seus principais elementos e as interrelacións existentes.	Localiza xeograficamente os principais climas da Terra e é quen de identificar os trazos básicos de cada zona bioclimática. Identifica e localiza nun mapa os principais elementos do medio físico.		
CA1.8 - Contribuír á consecución dun mundo máis seguro, xusto, solidario e sustentable, a través da análise dos principais conflitos do presente e o recoñecemento das institucións do Estado, e das asociacións civís que garanten a seguridade integral e a convivencia social, así como dos compromisos internacionais do noso país en favor da paz, a seguridade, a cooperación, a sustentabilidade, os valores democráticos e os Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable.	Coñece algunhas das medidas implementadas polos Estados para paliar a emerxencia climática.		
CA2.1 - Elaborar, expresar e presentar contidos propios en forma de esquemas, táboas informativas e outros tipos de formato mediante o desenvolvemento de estratexias de procura, selección e tratamento de información relativas a procesos e acontecementos relevantes do presente e do pasado.	É capaz de elaborar un esquema sobre o medio físico de España e Galicia.		
CA2.3 - Argumentar de forma crítica sobre problemas de actualidade a través de coñecementos históricos, contrastando e valorando fontes diversas.	Demostra que comprende o concepto de cambio climático e que é quen de explicar algúns dos dilemas actuais a prol de paliar os seus efectos.		
CA3.1 - Identificar, valorar e mostrar interese polos principais problemas que lle afectan á sociedade, adoptando unha posición crítica e proactiva cara a eles.	Identifica e analiza varios efectos actuais da emerxencia climática ligados aos Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable.		
CA3.2 - Elaborar xuízos argumentados, respectando as opinións dos demais e enriquecendo o acervo común no contexto do mundo actual, dos seus retos e conflitos, e desde unha perspectiva sistémica e global, a través da elaboración de xuízos propios, críticos e argumentados, e o respecto ás opinións dos demais.	Elabora e comunica xuízos argumentados arredor dos temas propostos na aula relacionados co cambio climático e os Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable.		
CA3.3 - Argumentar a necesidade de accións de defensa, protección, conservación e mellora da contorna natural, rural e urbano a través de propostas e iniciativas que reflectan compromisos e condutas en favor da sustentabilidade e da repartición xusta e solidaria dos recursos.	Propón medidas de alcance persoal para paliar a emerxencia climática.		
CA3.4 - Mostrar actitudes pacíficas e respectuosas e asumir as normas como marco necesario para a convivencia, demostrando capacidade crítica e identificando e respondendo de maneira asertiva ante as situacións de inxustiza e desigualdade.	É quen de avaliar a competencia cooperativa tras o traballo en equipo. Demostra capacidade crítica para valorar o seu propio traballo e para realizar as correccións oportunas ante os coñecementos revisados na aula.		

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA3.6 - Argumentar e intervir sobre a igualdade real de homes e mulleres actuando en contra de calquera actitude e comportamento discriminatorio por razón de xénero.	Identifica e valora a pegada de xénero en cuestións relacionadas co cambio climático e os Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable.		
CA3.8 - Relacionar os cambios nos estilos de vida tradicional e contrastalos cos que son saudables e sustentables na contorna, a través de comportamentos respectuosos coa propia saúde, coa dos demais e cos outros seres vivos, tomando conciencia da importancia de promover o propio desenvolvemento persoal.	Participa na elaboración de un traballo con fontes de historia oral.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Localización espacial: representación do espazo, orientación e escalas. Utilización de recursos dixitais e interpretación e elaboración de mapas, esquemas, imaxes e representacións gráficas. Tecnoloxías da información xeográfica (TIX). - Emerxencia climática: elementos e factores que condicionan o clima e o impacto das actividades humanas. Métodos de recollida de datos meteorolóxicos e interpretación de gráficos. Riscos e catástrofes climáticas no presente, no pasado e no futuro. Vulnerabilidade, prevención e resiliencia da poboación ante as catástrofes naturais e os efectos do cambio climático. - Biodiversidade. Dinámicas e ameazas dos ecosistemas planetarios. Formas e procesos de modificación da superficie terrestre. A influencia humana na alteración dos ecosistemas no pasado e na actualidade. Conservación e mellora da contorna local e global. Riqueza e valor patrimonial de España e Galicia. - Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicacións informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación. Lectura crítica de información. - Sociedade do coñecemento. Introducción aos obxectivos e estratexias das Ciencias Sociais e ao uso dos seus procedementos, termos e conceptos. Uso de plataformas dixitais. - Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable. A visión dos dilemas do mundo actual, punto de partida para o pensamento crítico e o desenvolvemento de xuízos propios. - Métodos básicos de investigación para a construción do coñecemento da Xeografía e a Historia. Metodoloxías do pensamento xeográfico e do pensamento histórico. - As persoas invisibilizadas da historia: mulleres, escravos e estranxeiros. Marxinación, segregación, control e submisión na historia da humanidade. Personaxes femininos na historia. A resistencia á opresión. - A transformación humana do territorio e a distribución desigual dos recursos e do traballo. Evolución dos sistemas económicos, dos ciclos demográficos, dos modos de vida e dos modelos de organización social. A loita pola supervivencia e o status social na Prehistoria e na Antigüidade. - Interpretación do territorio e da paisaxe. A cidade e o mundo rural ao longo da historia: polis, urbes, cidades, vilas e aldeas. A pegada humana e a protección do patrimonio ambiental, histórico, artístico e cultural. - Significado e función das expresións artísticas e culturais nas distintas civilizacións. Diversidade e riqueza cultural. Respecto e conservación do patrimonio material e inmaterial. - Alteridade: respecto e aceptación «do outro». Comportamentos non discriminatorios e contrarios a calquera actitude diferenciadora e segregadora. - Igualdade de xénero. Manifestacións e condutas non sexistas. - Conservación e defensa do patrimonio histórico, artístico e cultural. - Conciencia ambiental. Respecto, protección e coidado dos seres vivos e do planeta.

Contidos

- Seguridade viaria e mobilidade segura, saudable e sustentable. O espazo público.

4.1. Concrecións metodolóxicas

As liñas de actuación metodolóxica no proceso de ensino e aprendizaxe da materia de Xeografía e Historia que permitan o logro dos obxectivos e unha adecuada adquisición das competencias poden xirar sobre as seguintes propostas.

Trátase de que o alumnado adquira o coñecemento dos feitos e fenómenos xeográficos e históricos nun sentido amplo permitindo relacionalos entre si e detectar as repercusións que estes tiveron no seu momento e aínda teñen no presente.

A organización dos saberes de xeografía e historia, a súa programación e secuenciación poden abordarse desde unha perspectiva cronolóxica ou máis transversal, en función dos obxectivos didácticos e as situacións de aprendizaxe propostas, incidindo na contextualización histórica e xeográfica desde un enfoque multicausal e desde unha perspectiva de estudo comparado. Para iso, pódense priorizar contidos e ir ao esencial para poder traballalos dun xeito operativo, práctico e comprensible.

O papel estrutural dos procesos e contidos diversos, que incorpora campos temáticos, recursos e procedementos de diferentes áreas de coñecemento, confire a esta materia un papel central á hora de establecer estratexias interdisciplinares como o traballo por proxectos incluso ao longo dos catro cursos da etapa, isto permitirá que o alumnado perciba a aprendizaxe dende unha perspectiva conxunta, relacional e global evitando unha visión compartimentada das materias.

O interese aumentará ao ver a aplicación das aprendizaxes, polo tanto, é conveniente contextualizalas e conectalas cos problemas actuais e retos do presente, dende unha perspectiva interpretativa do tempo e comprensiva do espazo, xa que facilita dotar aos contidos de funcionalidade, interese e utilidade para o alumnado e permite crear escenarios diversos nos que desenvolver iniciativas e proxectos en situacións reais para ir propiciando que vaian participando e comprometéndose coa contorna e a comunidade.

O desenvolvemento das competencias son o eixe vertebrador da didáctica docente, por tal motivo, o enfoque metodolóxico das clases combina o compoñente teórico e o práctico, poñendo ao alumnado no reto de resolver as tarefas que se lle propoñen seguindo a máxima de que se aprende facendo. Unha vantaxe da Xeografía e Historia é que o alumnado adoita a ter coñecementos previos por experiencias vividas, polo que é preciso aproveitálas para favorecer que siga construíndo a súa aprendizaxe actuando o profesorado de guía e propiciador do progreso dos saberes.

Por suposto, é recomendable establecer unha diversificación dos itinerarios de aprendizaxes, así como a aplicación de criterios de flexibilidade que permitan poñer en acción propostas e iniciativas educativas que favorezan a inclusión. Isto favorecerá a motivación e a participación activa do alumnado e detectar os progresos individuais e grupais sen fixarse só nos resultados. En relación a isto, o profesorado poderá facer emprego de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do alumnado e que favorezan a capacidade de aprender por si mesmos, o que vai permitir reforzar a autonomía, a reflexión e a responsabilidade. Diversificar metodoloxías, ademais de romper coa rutina, vai axudar a que a persoa docente teña maior perspectiva de coñecemento do alumnado nas diferentes facetas e detectar as dificultades de aprendizaxe que aparezan e, se fora o caso, poñer en práctica os mecanismos de reforzo axeitados (discriminando tarefas, regulando a esixencia, propoñendo alternativas...)

Tamén é conveniente o uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do espírito científico e do emprendemento.

Outro aspecto a ter en conta son as dinámicas de grupo xa que a aprendizaxe entre iguais é moi efectiva. Poden propoñerse tarefas a desenvolver de xeito individual, en pequeno grupo ou gran grupo buscando o maior rendemento do alumnado e unha maior interacción entre eles a través de técnicas cooperativas. Posteriormente, coa posta en común do traballado estableceríase un diálogo moi enriquecedor para a comprensión dos contidos, levando a cabo estratexias de autoavaliación e metacognición.

O emprego de estratexias como a formulación de interrogantes, tormenta de ideas, debates, recreación de feitos, asembleas, entre outras... facilitan o intercambio de información, o desenvolvemento crítico e a creación dun criterio persoal ou xuízo de valor que conduce á madurez e desenvolvemento dos/as estudantes.

Así pois, a innovación, o deseño, a actividade, a creatividade son características a contemplar nos métodos que se aplican na aula escapando das clases exclusivamente expositivas que non permiten coñecer as capacidades reais do alumnado, as habilidades, destrezas e intereses.

Doutro lado, cómpre subliñar que o decreto galego fomenta a aprendizaxe en competencias conforme ao disposto na Orde ECD/65/2015, que no anexo II establece orientacións para potenciar a motivación pola aprendizaxe de competencias baseadas en estratexias metodolóxicas activas e contextualizadas. As metodoloxías activas han de apoiarse en estruturas de aprendizaxe cooperativa, de forma que, a través da resolución conxunta das tarefas, os membros do grupo coñezan as estratexias utilizadas polos seus compañeiros e poidan aplicalas a situacións similares. Quixemos incorporar no noso proxecto de departamento algunhas delas como: o Portfolio, a Aprendizaxe Baseada en Proxectos (ABP), a potenciación do uso das NTICs ou a elaboración de estratexias coordinadas entre docentes de distintas especialidades dentro dalguñ proxecto interdisciplinar.

Na contorna de metodoloxías que priman a actividade do alumnado destaca, sobre todas elas, a Aprendizaxe Baseada en proxectos (ABP), tamen PBL, Problem/Project Based Learning. Estamos a referirnos a unha estratexia metodolóxica na que se organiza aos estudantes en grupos cooperativos para que desenvolvan proxectos ou resolvan problemas baseados en situacións reais. Unha metodoloxía que, apoiándose no traballo cooperativo, a procura de información e a presentación e difusión dos traballos elaborados, pon o foco no alumnado, ao cal se lle concede autonomía e capacidade de decisión, situando ao docente no lugar de guía e acompañante na aprendizaxe.

Neste novo marco metodolóxico, a ABP sitúase como un instrumento pedagóxico relevante, permitindo ao alumnado entender que os contidos das materias de ciencias sociais non son contidos pechados, nin listaxes de acontecementos ou de localizacións incluídos nos plans de estudo para memorizalos. Os contidos das nosas materias pódense descubrir, serven para dar respostas a interrogantes e problemas, explican fenómenos, facilitánnos a comprensión da nosa contorna e impúlsánnos a propor alternativas. Máis aínda, o traballo por proxectos axuda a pensar que os coñecementos que achegan a historia, a xeografía e arte contribúen a formar persoas que sintan curiosidade por entender de maneira crítica a realidade na que viven.

A través da ABP abórzase dunha maneira eficaz o desenvolvemento de competencias no alumnado. Ademais da competencia social e cidadá (5/CSC), trabállase a competencia dixital (3/CD), posto que a procura de datos require coñecer formas de indagar información na internet; e tamen porque as formas de presentación da información que se traballaron implican o coñecemento de diversos soportes. Así mesmo, a ABP favorece as dúas competencias máis complexas de desenvolver: a de aprender a aprender (4/CAA) e a de autonomía e iniciativa persoal (6/CSIEE).

En Ciencias Sociais temos unha gran vantaxe respecto doutras materias á hora de implementar este tipo de metodoloxías: os contidos que impartimos tentan axudar a comprender a realidade social, e esta non só pode resultar motivadora en si mesma, senón que ademais permite analizar o presente e que os rapaces se formulen preguntas sobre o pasado. Expor un proxecto supón abordar unha temática a través de interrogantes que poidan motivar ao alumnado.

- En primeiro lugar, hai que atopar unha temática motivadora, ou ben elixir unha temática e presentala de maneira motivadora. Unha noticia de prensa podería servir de detonante, aínda que hai discusión respecto disto entre os especialistas: algúns autores/as sinalan que a elección do tema debe ser inducida polo docente, mentres que outros/as consideran que nese caso deixaría de ser unha aprendizaxe por proxectos e sosteñen que a elección debería ser totalmente libre. Na nosa opinión, cremos que habería que considerar a posibilidade de que o docente incite e motive cara a unha temática concreta, porque se trata de desenvolver o currículo, e o acomodo dos contidos e competencias a este é básico.

- Un aspecto central desta experiencia educativa é decidir cal vai ser o produto final: organizar unha campaña publicitaria, crear unha web, asinar un vídeo, montar unha exposición..., todo dependerá do nivel educativo. O produto debe ser de calidade, pero o máis importante é o proceso que leva á súa elaboración. É entón cando os alumnos elixen que aspectos queren traballar. Neste momento acórdase como e que se vai a avaliar, tanto a actividade no grupo como a individual. A elaboración dunha rubrica pode facilitar e aclarar ante todos a tarefa.

- Despois acórdase o plan de traballo e que tarefas desenvólvese en cada sesión, así como a procura de información, a súa recompilación e a estrutura para a súa presentación. Así mesmo, tamen debe limitarse temporalmente o proxecto.

- A continuación, orgánzanse as exposicións de cada grupo, cuxas presentacións poden apoiarse en murais, ou en wikis ou blogues, para que os demais grupos poidan elaborar unha síntese. É o momento de acordar como se fai o traballo conxunto final e que responsabilidades adquire cada participante. Por último, ten lugar a súa presentación pública: ao resto do colexio, ás familias, ao concello, a unha ONG que se ocupa da nosa temática... Isto é importante, pero é tanto como o proceso que se seguiu para o seu desenvolvemento e as aprendizaxes que xerou.

4.2. Materiais e recursos didácticos

Denominación
Material interactivo elaborado pola persoa docente
Apuntamentos da materia elaborados pola persoa docente
Aula Virtual da materia
Ferramentas, recursos dixitais e material audiovisual
Caderno ou cartafol de traballo do alumnado (portfolio)
Libros de texto como material de consulta
Novelas históricas, novelas gráficas, comics...
Prensa
Xogos históricos
Cine, documentais

Hoxe en día contamos cunha grande diversidade de recursos pedagóxicos para cada momento didáctico ou metodoloxía a empregar.

Os libros de texto seguen a ser un importante apoio para o profesorado e para o alumnado como material de consulta, aclaratorio ou complementario. Nesta caso, os libros de texto da materia extraeranse do banco de recursos do centro ou da biblioteca. Ademais, consideramos que estes non deben determinar a función da persoa docente nin a súa metodoloxía, así o profesorado, como profesional que é, determinará e xestionará o seu uso. Empregaranse de xeito prioritario os materiais elaborados pola persoa docente, mellor acomodados ás oportunidades que se presentan na aula, a través do cal pode facer propostas de traballo (visualizar vídeos, realizar actividades interactivas...) que enriquezan a didáctica.

Logo están os recursos que se ofrecen a través da Aula Virtual que poden realizarse e entregarse a través da plataforma. Así mesmo a Aula Virtual permite á persoa docente deseñar diferentes tipos de tarefas avaliábeis, e comunicarse co alumnado, ademais de incluír numerosos recursos e ferramentas dixitais.

As novelas históricas, entre outros libros de lectura, adoitan ser atractivas para recrear feitos históricos e poden lerse na súa totalidade ou algún capítulo destacable.

Pode dispoñerse de Xogos de mesa -ou xogos interactivos- de feitos históricos para ser empregados nalgunha ocasión.

En definitiva, deben empregarse diferentes materiais didácticos coa finalidade de diversificar non só a metodoloxía didáctica senón tamén a aprendizaxe individual.

Hoxe en día o manexo das Tecnoloxías da Aprendizaxe e da Comunicación (TAC) son necesarias, pois ofrecen moitas vantaxes. Con todo, a persoa docente será selectiva no seu emprego e transmitirá ao alumnado a necesidade do seu uso responsable.

É importante subliñar que o alumnado requirirá dun caderno de traballo ou portfolio onde plasmará as tarefas de xeito ordenado e boa presentación. Dito caderno ou cartafol será unha mostra máis do traballo de cada estudante e do seu progreso.

O portfolio é un instrumento para o desenvolvemento e avaliación educativa, que consiste na achega de producións de diferente índole por parte do estudante a través das cales se poden xulgar os seus logros ou resultados de aprendizaxe no marco do desenvolvemento dunha materia de estudo. Consiste na recompilación e selección persoal de materiais escolares, de todos os documentos xerados no proceso educativo como son: exercicios corrixidos, esquemas, resumos, anotacións, pero tamén reflexións ou valoracións sobre contidos, memorias facilitadas polo docente, traballos realizados polo estudante e revisados polo docente, exames, correccións e/ou rúbricas de exames... nunha organización e elaboración autónoma, reveladora por iso da súa aprendizaxe,

onde poderemos apreciar carencias e virtudes que habitualmente escazpanse na aula.

O portfolio do estudante debe contemplar, polo tanto, todas e cada unha das actividades que realizan no transcurso do curso académico, traballos de clase, lecturas comprensivas, actividades adicionais como exames escritos e todo tipo de material que tanto profesorado como alumnado agreguen para a comprensión de contidos. Estes elementos permitirañ hulgar os logros da aprendizaxe por parte dos estudantes nas nosas materias de estudo.

O departamento de Xeografía e Historia propoñ a elaboración, en paralelo co caderno de traballo do estudante, do portfolio virtual a través de Moodle. As razóns de uso desta ferramenta dixital para este labor son: a súa facilidade de uso e rexistro a través dun correo Gmail, a súa capacidade de almacenamento de balde de ata 15 GB, a súa interconexión con outros servizos como YouTube, GeoGebra, Kaizena, etc; o almacenamento de arquivos de formatos ilimitados, de gran utilidade para archivar todo tipo de materiais en distintos formatos (vídeos, sons, presentacións...); a posibilidade ademais de compartir os contidos con outros usuarios, os cales dependendo do permiso poderañ soamente visualizar o contido ou modificalo; e por último, e de gran importancia para a aprendizaxe baseada en proxectos ou a aprendizaxe autónoma do alumno, Google Drive veñ equipado cun conxunto de ferramentas proporcionadas pola propia Google como: documentos de Google, follas de cálculo, presentacións, formularios, debuxos ou mapas.

Inicialmente capacitaremos aos estudantes sobre a creación do portfolio virtual en Moodle, explicando o seu funcionamento e principais prestacións, para a continuación explicar a súa organización:

- Cartafol do alumno ou alumna: nome completo e curso.
- Cartafol de tarefas: neste directorio estarañ todas as tarefas enviadas aos estudantes no transcurso do curso. Unha das vantaxes da plataforma Google Drive é a facilidade de almacenar calquera tipo de documentos, como pdf, xlsx, pptx, mp4, mp3, png, etc.
- Cartafol de material didáctico: material utilizado polo alumnado na consecución de tarefas e asimilación de contidos da materia.
 - Cartafol de prácticas na clase: recóllense todas as actividades realizadas e material de estudo en orde cronolóxica e en subcarpetas por unidades didácticas.
 - Cartafol de información: Información formal da materia como a presentación, índice de contidos, instrumentos de avaliación..
 - O portfolio do/a estudante será avaliado, seguindo as pautas de valoración que exponemos no apartado de avaliación da presente programación. Este proceso realízase dunha forma axil e precisa, xa que o/a estudante unicamente debe compartir o seu portfolio virtual á conta do docente, que tera acceso total ao directorio do estudante e poderañ revisar dunha maneira adecuada cada unha das actividades realizadas polos/as estudantes no transcurso do curso.

5.1. Procedemento para a avaliación inicial

Ao comezo de curso realizarase unha proba diagnóstica inicial co fin de detectar o nivel de competencia e a capacidade dos/das alumnos e alumnas. Así mesmo permitirá valorar as diferenzas académicas do alumnado para, en consecuencia, poder establecer as medidas oportunas para atender á diversidade que nos atopamos na aula.

Esta proba servirañ para promover a autoconciencia do estudante acerca de que (non) sabe, que se dispoñ a estudar, e de que aspectos que xa coñece lle van a servir para aprehendelo. Dita avaliación inicial consistirá tarefas de diferente índole. Pode consistir nunha actividade formal ou un discurso interactivo, que deberañ ter como eixe vertebrador as Competencias Clave (CC), así como os coñecementos nucleares e as destrezas instrumentais básicas da materia -máis que baseada en contidos ou conceptos básicos de cada curso-, non soñ pola súa pertinencia didáctica, senón tameñ para que o alumnado comprenda e acepte a necesidade do adestramento en determinado tipo de actividades que lle axudarañ a mellorar os seus coñecementos e destrezas (comprensión lectora, comunicación eficaz, selección e tratamento da información a partir de fontes textuais, gráficas e audiovisuais, pensamento crítico, etc).

Así mesmo, poderanse incluír ao comezo de cada tema tarefas que poidan ofrecer información diagnose a respecto dos coñecementos previos do alumnado. Unha das vantaxes da avaliación diagnose deste tipo é a de ofrecer información sobre a predisposición do alumnado cara os temas que se van traballar, permitindo así para cada unidade concretar os contidos que suscitan maior interese ou que se descoñecen totalmente. Ademais dá pé a definir a didáctica e a metodoloxía para abordar a unidade. Outro aspecto importante destas probas diagnose é que permiten detectar as confusións e incorreccións que os/as estudantes teñen sobre os contidos a tratar e que van precisar aclaración e rectificación.

Por último, puntualizar que ditas tarefas ou probas iniciais poden ser valoradas numericamente, o mesmo que calquera outra actividade da unidade, formando parte así do cómputo de cálculo da cualificación do alumnado.

5.2. Criterios de cualificación e recuperación

Pesos dos instrumentos de avaliación por UD:

Unidade didáctica	UD 1	UD 2	UD 3	Total
Peso UD/ Tipo Ins.	25	35	40	100
Táboa de indicadores	100	100	100	100

Criterios de cualificación:

A avaliación do curso establécese segundo o proceso de avaliación continua e criterios de ponderación a varios niveis. Por unha banda, establécese unha ponderación por unidades didácticas, de tal xeito que cada unha delas ten un peso específico no global do curso. Por outra banda, os instrumentos de avaliación réxense por uns criterios de puntuación e así mesmo de ponderación.

Ao tratarse dunha avaliación continua, a cualificación final resultará da media das tres avaliacións parciais, matizando a ponderación diferente en cada unha pola distribución crecente do seu peso ao longo do curso, nunha progresión de 25% na 1ª avaliación, 35% na 2ª avaliación e 40% na terceira avaliación e avaliación final.

O primeiro curso da ESO distribúe os C.A. en 3 U.D. En cada unidade didáctica estableceuse o peso que se lle outorga a cada Criterio de Avaliación (C.A.) resultando que:

- a proba competencial, que poderá ser unha ou varias por avaliación e poderá ter un formato escrito, telemático ou en forma de proxecto, suma o 40% da nota total da unidade didáctica (40 puntos de 100).
- as probas de contidos, que poderán ser dúas ou tres por avaliación, suman un 30% da nota total da unidade didáctica (30 puntos de 100).
- e a dinámica de aprendizaxe do alumnado, que inclúe un ou dous comentarios históricos e/ou de xeografía por avaliación, as tarefas elaboradas na aula, proxectos, valoración do portfolio, etc. suma outro 30% da nota total da unidade didáctica (30 puntos de 100).

A Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato, establece no artigo 7 a obrigatoriedade de considerar o grao de dominio das competencias do alumnado tanto na avaliación continua como nas avaliacións finais de cada etapa educativa. Esta debe estar integrada coa avaliación do contidos, pois ser competente supón «mobilizar os coñecementos, destrezas, actitudes e valores para dar resposta ás situacións formuladas, dotar de funcionalidade as aprendizaxes e aplicar o que se aprende desde unha formulación integradora». Á súa vez, no anexo I desta Orde, ábrese a posibilidade de medir os niveis de desempeño das competencias a través de indicadores de logro, tales como rúbricas ou escalas de avaliación. Neste senso, ao incluír na práctica de aula unha maior variedade de instrumentos de avaliación que a que ofrece esta plataforma no momento presente, todos os C.A. incorporan como instrumentos de avaliación as táboas de indicadores, que se usarán tanto para avaliar as probas competenciais, como as tarefas elaboradas polo alumnado, presentacións, os proxectos, o portfolio, entendendo este instrumento de forma ampla, dende listas de cotexo ou de verificación a rúbricas, ambas fundamentadas nos descritores operativos das competencias.

As probas de carácter competencial terán como finalidade a demostración dos coñecementos e destrezas adquiridos a partir da identificación, análise e interpretación de diversas fontes, poñendo en práctica as competencias e metodoloxías propias das Ciencias Sociais. Atendendo á dimensión formativa e ética da materia, consideramos fundamental a aprendizaxe de pautas para a lectura e interpretación de fontes históricas, artísticas e xeográficas, así como a formación dun pensamento crítico propio. Basearase, por tanto, na adquisición dos coñecementos nucleares, das destrezas instrumentais básicas do ámbito e da materia, e das competencias clave.

- A/s proba/s global de cada avaliación incluírá os contidos impartidos dende o comezo do curso ata o momento de realización da mesma.
- Teranse en conta os mínimos exigibles e as aprendizaxes imprescindibles, seleccionados a partir dos criterios de avaliación da materia.

- O/a estudante deberá acadar unha puntuación mínima de 1,4 puntos (35% da nota total da proba competencial) para facer media nas avaliacións coas probas de contidos.

- Na cualificación das respostas das probas competenciais teranse en conta, entre outros, os descritores operativos das Competencias Clave correspondentes cos obxectivos a acadar, outorgando especial importancia á Competencia en Comunicación Lingüística (CCL) é a Competencia Cidadá (CC).

Coas probas de contidos, atendendo á dimensión histórica da materia, pretendemos que o alumnado asimile os datos e feitos históricos básicos e os coñecementos nucleares propios de cada curso, que se avaliarán mediante probas escritas e/ou telemáticas de resposta curta e/ou tipo test, tanto de resposta simple como múltiple.

- Os contidos das probas serán seleccionados a partir dos criterios de avaliación, dando prioridade aos contidos mínimos exixibles.

- Respecto á cualificación das preguntas de tipo test ou de resposta curta, cada resposta errada restará a metade da puntuación asignada a cada unha das respostas correctas, mentres que as preguntas non contestadas non se puntuarán.

- O/a estudante deberá acadar unha cualificación mínima de 1,05 puntos (o 35% da nota total das probas de contidos) para facer media nas avaliacións coa proba global competencial.

Dinámica de aprendizaxe do alumnado. Ao tratarse dunha avaliación continua, observarase e valorarase de forma moi especial o traballo continuo (día a día), téndoo en conta á hora de cualificar ao alumnado, dende o comezo do curso, en todas as avaliacións.

- Puntuaranse as actividades a realizar tanto na clase como aquelas propostas para a súa realización na casa, cun mínimo de catro revisións por avaliación. A/o docente deberá prever para cada unha destas actividades as destrezas e competencias que o alumnado porá en práctica en cada unha delas. A puntuación deste traballo diario leva implícita a valoración da participación activa do alumnado na aula cando as actividades ou postas en común así o requiran, así como o cumprimento coas datas propostas para a entrega das tarefas.

- Na puntuación da dinámica de traballo do alumnado contemplarase a progresión da aprendizaxe a través da cualificación dos seus desempeños a respecto dos indicadores de logro dos descritores operativos correspondentes ás Competencias Clave, especialmente a través da elaboración e entrega con carácter obrigatorio dun ou varios comentarios de historia e/ou de xeografía en cada avaliación.

- Ligado a esta valoración da dinámica de traballo diaria do alumnado, poderase levar a cabo a revisión do seu caderno e/ou portfolio, co fin de comprobar o seguimento dos contidos, a súa corrección, a inclusión de anotacións significativas sobre información relevante aportada polo/a profesor/a de cara ás probas, os criterios de presentación que permitan un adecuado estudo ao alumno ou alumna; así como para detectar posibles dificultades que estean a interferir no seu proceso de aprendizaxe. Para acadar este obxectivo contémpanse tarefas de autoavaliación e metacognición de xeito pautado que permitirán á persoa docente comprobar as correccións dos erros, mellora na asimilación dos contidos, así como a autonomía e responsabilidade coa súa propia aprendizaxe por parte do alumnado.

- Proxecto/s individuais ou colectivos. Durante as avaliacións poderase propoñer o desenvolvemento dun ou varios proxectos de investigación, recompilación ou interpretación, individual e/ou colaborativo. Cando estes proxectos se desenvolvan en grupo, será obxecto de avaliación, entre outros requisitos, o desempeño cooperativo do alumnado.

- Lectura de libro/s. Dentro das actividades a desenvolver por parte do alumnado, o profesor ou profesora da materia poderá propoñer a lectura dun ou varios libros, que será/n puntuado/s mediante a realización dunha proba específica -escrita, oral ou coa presentación dun proxecto- baseada na comprensión lectora do mesmo.

A nota da avaliación será o resultado de:

$$\text{Nota avaliación} = [(\text{Nota da proba/s competencial} \times 40) + (\text{Nota das probas de contidos} \times 30) + (\text{Nota tarefas da dinámica de aprendizaxe} \times 30)] / 100.$$

Unha vez realizadas as operacións, aplicarase ás cualificacións aprobadas, é dicir, que teñan como resultado 5 ou máis puntos, o redondeo tendo en conta que cando o decimal é superior a 6 o redondeo irá á alza e, pola contra, se é inferior, irá á baixa. A avaliación estará aprobada cando a cualificación sexa 5 ou superior. Se o docente observa que o alumno ou alumna aprobou a avaliación pero ten algunha parte ou tema pouco afianzado, poderá poñerlle algún traballo de reforzo. No caso de resultar unha avaliación negativa levarase a cabo un plan de recuperación. No caso de que a cualificación final da avaliación sexa menor de 5 puntos -é dicir, suspensa- non se redondearán os decimais para acadar o aprobado (por exemplo, se un alumno/a obtén como cualificación final un 4,75 non se redondeará a cifra para acadar o 5).

Para a cualificación final de curso terase en conta o peso porcentual ou ponderado que se lle aplicou ás unidades de cada avaliación, polo tanto será o resultado de:

$$\text{Nota final} = [(\text{Nota 1ª aval.} \times 25) + (\text{Nota 2ª aval.} \times 35) + (\text{Nota 3ª aval.} \times 40)] / 100.$$

Se o resultado final non chega a un 5 o/a alumno/a terá que presentarse a unha proba extraordinaria en xuño dos contidos das tres avaliacións. Consistirá nun exame final no que se poderán examinar todos os criterios de avaliación de todas as unidades didácticas. Novamente, a cualificación deberá ser superior a 5 (nunha escala de 1-10) para ter a materia aprobada, en caso contrario quedaría pendente e, en canto ao redondeo, aplicaráselle o establecido para as avaliacións.

Criterios de recuperación:

Ao tratarse de avaliación continua o alumnado poderá recuperar os contidos e destrezas ao longo curso, a través das probas realizadas nas distintas avaliacións, que contan cunha ponderación progresiva ata acadar o 40% na 3ª avaliación.

A persoa docente poderá establecer diferentes medidas de reforzo para o alumnado que non acade o aprobado: realizará retroalimentacións formativas específicas, aconsellará a cada estudante sobre técnicas de estudo apropiadas ao seu estilo de aprendizaxe e necesidades e poderá atribuír tarefas de reforzo de realización exclusiva na aula coas escadas e guías pertinentes para o apoio á dinámica de aprendizaxe.

Non se establecerán diferenzas significativas entre o alumnado en función de si reciben ou non axuda pedagóxica fóra do horario lectivo, desbotándose, por tanto, as tradicionais fichas ou cadernos con tarefas de reforzo para entregar.

5.3. Procedemento de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes

O alumnado coa materia pendente será convocado ao inicio do curso para explicarlle o plan de recuperación. Esta consistirá en dúas partes

- a recuperación dos contidos mínimos do curso, que se avaliará de xeito trimestral cunha proba de resposta curta e/ou tipo test, tanto de resposta simple como múltiple. Os contidos das probas serán seleccionados a partir dos criterios de avaliación da materia, dando prioridade aos contidos mínimos exixibles. Respecto á cualificación das preguntas de tipo test ou de resposta curta, cada resposta errada restará a metade da puntuación asignada a cada unha das respostas correctas, mentres que as preguntas non contestadas non se puntuarán. As probas de contidos terán igualmente un carácter global.

- a adquisición das destrezas competenciais propias do curso a recuperar e da materia, baseadas nos descritores operativos das Competencias Clave ligadas aos correspondentes obxectivos. Estas, polo seu carácter contínuo e fundamental para a progresión ao longo da etapa poderase avaliar mediante unha proba competencial de carácter global que terá lugar no último trimestre do curso. Esta proba competencial poderá materializarse en forma de proba escrita ou de proxecto.

A nota trimestral da materia pendente calcularase da seguinte forma:

- 1º trimestre: proba de contidos 100%
- 2º trimestre: proba de contidos 100%
- 3º trimestre: proba de contidos 40% e proba global competencial 60%

Polo tanto, a nota final de curso será resultado de:

Nota final de curso = [(Nota 1ª aval. x 20) + (Nota 2ª aval. x 20) + (Nota 3ª aval. x 60)] / 100.

No tocante á atención á diversidade, segundo o artigo 51º da Orde do 8 setembro 2021, establécese un plan de reforzo que será elaborado polo profesorado que imparte a materia que a alumna ou o alumno teñan pendente de superar, baixo as directrices do correspondente departamento didáctico e co coñecemento do profesorado titor, e terá como referentes os obxectivos da materia e a contribución á adquisición das competencias. Igualmente, será un plan que se adapte ás particularidades de cada alumna ou alumno destinatarios. O departamento didáctico velará pola realización do plan por parte dos estudantes receptores.

6. Medidas de atención á diversidade

As medidas de atención á diversidade danse en dous niveis:

Para o alumnado con dificultades de aprendizaxe levarase a cabo un traballo de reforzo e recuperación cunha proposta de material de traballo adaptado para facerllo máis comprensible. Deste xeito o alumnado con dificultades pode decatarse dos seus logros e automotívase máis.

Ao alumnado de altas capacidades proporcionaráselle tarefas de ampliación e afondamento. Ditas actividades

poden ir sendo cada vez máis complexas segundo as necesidades pero sempre terán un compoñente motivador para evitar que dito alumnado decaia no seu esforzo.

Formularanse medidas de reforzo tanto para o alumnado avantaxado como para o que teña dificultades, de acordo coas súas necesidades concretas. En función destas, adaptaremos a metodoloxía (traballo cooperativo, reforzo individual...) de forma que a persoa docente poida atender a ritmos, capacidades e niveis diferentes, favorecendo así que o alumnado acade un nivel mínimo nas súas capacidades lingüísticas e sociais. O material a empregar será elaborado pola persoa docente ou polo persoal de apoio na aula, co asesoramento do Departamento de Orientación.

7.1. Concreción dos elementos transversais

	UD 1	UD 2	UD 3
ET.1 - Educación cívico-social	X	X	X
ET.2 - Educación ambiental			X
ET.3 - Educación para a igualdade	X	X	X
ET.4 - Emprendemento			X
ET.5 - Comprensión lectora, oral e escrita	X	X	X
ET.6 - Obxectivos do Desenvolvemento Sostible			X
ET.7 - Educación para a paz	X	X	X
ET.8 - Educación para o consumidor			X

Observacións:

Serán traballados todos os elementos transversais, en especial a comprensión lectora e a expresión oral e escrita pois o alumnado vai ter que ler en diferentes formatos e redactar resumos, opinións, textos, comentarios xeográficos e históricos, etc.

Así mesmo, a comunicación audiovisual dun xeito responsable será aproveitada en todas as unidades pois servirán de apoio á práctica docente.

O resto dos elementos transversais tamén serán abordados en maior ou menor medida en case todas as unidades. No tocante á comunicación terá un maior peso nas unidades que promovan o debate.

O emprendemento tamén se considera importante por canto se pretende que o alumnado realice propostas e promova unha actitude proactiva e participativa.

Importante na materia de Xeografía e Historia é a Educación cívica e constitucional, así como a educación a prol da igual, que tamén será un tema que pode retomarse en todas as unidades non só como tema a dar senón tamén como actitude do alumnado na aula de respecto, tolerancia nos traballos, debates, etc.

7.2. Actividades complementarias

Actividade	Descrición	1º trim.	2º trim.	3º trim.
Visitas a exposicións e museos	complementaria	X	X	
Asistencia a charlas	complementaria	X	X	X

Actividade	Descrición	1º trim.	2º trim.	3º trim.
Excursións de interese didáctico	complementaria			X
Roteiros didácticos	complementaria	X		
Proxección de cine	complementaria		X	
Asistencia a representacións teatrais	complementaria		X	X

Observacións:

Todas as actividades complementarias axudan a potenciar a motivación, a comprensión e a aprendizaxe do alumnado así como a saír da rutina.

Permiten afondar nos contidos do currículo e comprobar a súa aplicación real.

A nivel persoal, facilitan a socialización do alumnado, desenvolver a súa creatividade e descubrir as súas habilidades fóra do ámbito escolar.

Agora ben, é preciso que estas sexan escollidas adecuadamente, sexan motivadoras e se adapten ao nivel de comprensión do alumnado.

Establécense tres fases para a preparación e desenvolvemento destas actividades:

-Unha primeira fase previa que consiste na preparación do alumnado. Nela dáselle información do tema e propóñense tarefas para desenvolver durante a actividade.

-Unha segunda fase ou fase central consistente na actividade propiamente dita durante a cal o alumnado deberá coller datos e información.

-Xa na aula unha terceira fase de feed-back para comprobar o resultado da experiencia.

8.1. Procedemento para avaliar o proceso do ensino e a practica docente cos seus indicadores de logro

Indicadores de logro
Adecuación da programación didáctica e da súa propia planificación ao longo do curso académico
Avalía e xulga en función dos criterios da programación
Cumpriu co horario de clase
Valoración xeral da materia
Os obxectivos didácticos están ben formulados
A selección e temporalización dos contidos e actividades foi axustada
Os criterios de avaliación e cualificación foron claros
A temporalización foi adecuada
Os criterios de cualificación foron axustados

Metodoloxía empregada
Demostra coñecemento da materia
Planifica leccións, ensina e avalía
É ordenado nas explicacións
Explica con claridade
É innovador/a
Aplica criterios de avaliación coñecidos e claros
Revisa a realización das tarefas propostas
Os contidos e actividades relacionáronse cos intereses do alumnado
As actividades foron variadas e motivadoras
Empregáronse diferentes instrumentos de avaliación
Organización xeral da aula e o aproveitamento dos recursos
Crea ambiente de aprendizaxe
Emprega variedade de recursos
Sabe dirixir as clases
Medidas de atención á diversidade
Motiva ao alumnado
Ofrece oportunidades de recuperación
Resolve dúbidas
Valora o esforzo
Realizouse a avaliación inicial

Descrición:

O profesorado debe someterse á avaliación do seu proceso de ensino e práctica docente.

En canto á práctica docente, esta realizarase por medio de enquisas e rúbricas que conteñen unha escala de valoración e que xiran entorno a "sabe", "sabe ser", "sabe facer que" e "sabe como facer", é dicir, sobre coñecementos, motivación, metodoloxía, avaliación, puntualidade e xestión da aula.

Este cuestionario será proporcionado ao alumnado ao final de cada avaliación ou ao remate do curso. O balance dos resultados vai permitir reconsiderar determinadas actuacións e reformular a programación e a metodoloxía.

Igual de importante é avaliar o proceso do ensino para o cal dispónse dun cuestionario de autoavaliación cos indicadores de logro puntuables nunha escala de 1 a 10. O cuestionario versa sobre a programación (obxectivos, contidos e temporalización, criterios de avaliación e programación). Sobre o desenvolvemento da programación (contidos, actividades, distribución do tempo, recursos..) e sobre a avaliación (se houbo avaliación inicial, instrumentos axeitados, criterios de cualificación xustos...)

8.2. Procedemento de seguimento, avaliación e propostas de mellora

O profesorado realizará de xeito continuo o seguimento da programación atendendo á súa temporalización, criterios establecidos de avaliación, contidos a impartir, metodoloxía, etc....todo isto coa finalidade de ir axustando e incluso modificando aqueles aspectos didácticos que crea convenientes para que dita programación resulte máis real, aplicable e operativa.

Farase un seguimento da programación e da práctica docente a través da aplicación Proens e este realizarase por avaliación trimestral recolléndose datos sobre a temporalización, os axustes dos Criterios de Avaliación, os instrumentos de avaliación, a ponderación dos mesmos, etc.. Todos estes datos xunto cos referidos a contidos, metodoloxía, avaliación, etc., serán valorados indicando as posibles razóns das dificultades do desenvolvemento da programación (polo clima da aula, recursos, diversidade de alumnado, etc.) e toda esta información recollerase nas actas do departamento.

Para a avaliación do proceso de ensino, empregaranse os indicadores de logro recollidos na programación para ver se efectivamente se están cumprindo.

Finalmente, nas memorias de final de curso aparecerán recollidas as propostas de mellora se fosen necesarias para poñer en práctica nos cursos sucesivos procurando ir axustándoa ao máximo á realidade e á temporalidade.

9. Outros apartados